

“Baş egmezüz edâniye dünyâ-yı dün için / Allahadur tevekkülümüz, itimadımız.”

(Bâkî)

delikanlı hayat

şarık tara anadolu lisesi yayını

mayıs-2025, sayı 14

ASIRLARI AŞAN ÇAĞRI-“VEDA HUTBESİ”

“(...)

İnsanlar!

Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl bir mübarek şehir ise canlarınız, mallarınız, namuslarınız da mukaddestir; her türlü tecavüzden korunmuştur.

Ashabım!

(...) Bu vasiyetimi burada bulunanlar, bulunmayanlara ulaştırın. Olabilir ki, burada bulunan kimse, bunları daha iyi anlayan birisine ulaştırmış olur.

Ashabım!

Kimin yanında bir emanet varsa onu hemen sahibine versin. Biliniz ki faizin her çeşidi kaldırılmıştır. Allah böyle hükmetmiştir. İlk kaldırdığım faiz de Abdülmuttalib'in oğlu (amcam) Abbas'ın faizidir. Lakin ana paranız size aittir. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız.

Ey İnsanlar!

Rabb'iniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır. Âdem ise topraktır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerine bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktır. Allah yanında en kıymetli olanınız O'ndan en çok korkanıdır. Azası kesik siyahi bir köle başınıza amir olarak tayin edilse, sizi Allah'ın kitabı ile idare ederse onu dinleyiniz ve itaat ediniz. Suçlu kendi suçundan başkası ile suçlanamaz. Baba, oğlunun suçu üzerine, oğul da babasının suçu üzerine suçlanamaz.

Ey Müminler!

Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırırmazsınız. O emanetler Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim ve Peygamber'in sünnetidir.

(...)”

HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

(SAFAHAT'TAN HAREKETLE) MEHMED ÂKİF'İN İSLAM ANLAYIŞI

Okulumuz (Ovaakça Şarık Tara Anadolu Lisesi) olarak Bursa'daki tüm lise öğrencileri arasında "(Safahat'tan Hareketle) Mehmed Âkif'in İslam Anlayışı" konulu bir kompozisyon yarışması düzenledik.

Yarışmamıza altı eser katıldı. Yarışmamıza eser gönderen öğrencilerimizi, danışman öğretmenlerini, okullarını tebrik ediyor; yarışmamıza katılım sağladıkları için kendilerine şükranlarımızı sunuyoruz.

Yarışmaya katılan eserleri, öğrencilerimizin isimlerinin alfabetik sırasına göre sizlere takdim ediyoruz.

Bengisu BAHADIR

Danışman Öğretmen: **Oktay ÇELİK**

Ahmet Vefik Paşa Anadolu Lisesi

BİR ÇINAR DÜŞÜNMEK LAZIM

Geniş yapraklı bir çınarın çöküşü zor, kalkması da güç olmuştur. Herkesin kalbindeki ve aklındaki sorunlar, kuşklar hemen hemen aynıydı. Tabii bu sırada Vatan Şairi'miz Mehmet Akif Ersoy'un kaleminden çıkan her bir kelam insanı dizelerine, satırlarına bağlıyordu. Her bir kuşku insanın aklındaki o soruları kat ve kat arttırırken bu sırada okuyarak bilgilenmek ve bu kuşklardan kurtulmak isteyenler de vardı. Mehmet Akif Ersoy'un İslamiyet anlayışı da tıpkı kurtuluş ışığımız olan *İstiklâl Marşı*'mız da kendini belli ediyordu aslında. Dikkatli bakan her göz, anlamıyla okuyan her insan ve gözleriyle okumak yerine zihnini kullanarak inceleyen herkes bunun bilincinde olur.

Bir millet düşünmek lazım, o millet Türk milleti... Bir şair düşünmek lazım Vatan Şairi... Bir de biz düşünelim. Vatan Şairimiz dediğimiz Mehmet Akif Ersoy'a neden Vatan Şairi deniliyor? Tek nedeni *İstiklâl Marşı*'mızın şairi olması mı? Elbette ki değil. Olmamalı. Şu sözleri unutmamak lazım. Okuyan insan her zaman düşünür. Geçmiş, geleceği, bugünü ve yarını. Bence düşünmek erdemden ziyade insanlığa verilen en güzel nimet, onur ve daha nicesidir. Okuyan insan düşünür, düşünen insan anlar ve anlayan insan doğru yolu bulur. Yani doğru yolu bulmak deneyerek yanlışa düşmekten ziyade anlayarak da olabilir. Tecrübe değil, bilgi denilir buna.

Sorumuzun cevabına gelecek olursak ise şu sözleri söylemek gayet yerinde olur. Vatan denilen bir avuç toprak parçası, bir çiçek veya bir kuş değildir. O vatani vatan yapan, uğruna adım atan herkesin aldığı nefestir. Bir dil ve bir din vardır. Dilimize sahip çıkıp dinimizi, dinimize sahip çıkıp da dilimizi yabana atamayız. Hayır, tabii ki bunlar aynı şey değil. Bir millet dini ile yaşar, dili ile nefes alır. Aslında oturup düşündüğümüzde bu sözlerin ne kadar anlamlı ve doğru olduğunu anlayabiliriz.

Okumaktan bahsetmiştik öyle değil mi? Vatan Şairi'mizin kaleme aldığı eseri bilen bilir: *Safahat*. Hem dinimizi hem dilimizi ele almış Vatan Şairi'mizin eseri.

Safahat'ı okuyunca zihninizde canlanan her bir cümle arasında dinimizi de hissedersiniz. Milli ve dinî eser olmak ile beraber bizleri yani Türk milletini hem dilini hem dinini korumaya yönlendirir. Bizler sadece Müslüman veya sadece Türk değiliz. Müslüman Türkler'iz. Bu yüzden elimizdeki eserde yalnızca din ya da dil söz konusu değildir.

Safahat'ta da bu durum oldukça açık bir şekilde beyan edilmiştir. Her şey biraz yerine oturdu değil mi?

Yazımızı özetlersek iki üç cümlede çok önemli olduğunu görürüz. Vatan Şairi'miz eserlerinde hem dini hem dili konu alır. Yani milletini nefes aldırarak yaşatır. Bunların hepsi kalbindeki vatan sevgisiyle birleşince ortaya bu isim çıkmaktadır. Dili kadar dine, dini kadar dile de önem vermesi *Safahat*'tan da belli olmakla beraber *Safahat*'ı elimize alıp incelediğimiz zaman ilk sayfasından itibaren İslam dinine özgü pek çok kelime ve terime rastlamamız da olağandır. Kısacası Vatan Şairi'miz, İslamiyet'i ayrı bir dal olarak ele almamış dili ile beraber dinini de satırlarına dökmüştür. Milletine nefes alarak yaşamayı öğretmiştir.

**“İSLAM’I
ASRİN İDRAKİNE SÖYLETMEK”**

İnanç, bir milletin ruhunu yoğuran en kadim ve köklü mayadır. Bir milletin bu mayası sağlam olursa ne kadar zorluk yaşarsa yaşasın, ne kadar büyük sarsıntılardan geçerse geçsin ayakta kalmayı başarabilir. İşte Mehmet Akif Ersoy’un İslam anlayışı da, bu güçlü mayayı oluşturan temel taşlardan biri olarak karşımıza çıkar. Onun inanç ve ahlak ekseninde şekillenen dünya görüşü, toplumu manevi anlamda besleyen, ruhunu diri tutan bir ışık gibidir. Bu ışık, bireyleri olduğu kadar, toplumun tamamını da aydınlatan, yönünü belirleyen ve yolunu bulmasını sağlayan kutsal bir meşaledir. Mehmet Akif’in İslam anlayışı yalnızca bireyin değil, toplumun da ahlaki yapısını, direncini, adaletini ve istikametini tayin eden bir pusuladır. O, *Safahat*’ta ortaya koyduğu düşüncelerle sadece dinî bir öğüt vermez; aynı zamanda milletin uyanışına, kendi kendini sorgulamasına ve yeniden dirilmesine bir çağrı yapar. Bu yönüyle onun şiirleri, sıradan vaazlar değil; bilakis, milletin uyanışına vesile olan samimi haykırırlardır.

Mehmet Akif’in İslam anlayışı kuru şekilcilikten ve biçimsel dindarlıktan uzaktır. O, dini yalnızca belirli vakitlerde yapılan ibadetler bütünü olarak değil, hayatın tamamını kapsayan, insanın düşünce dünyasından günlük yaşantısına kadar her alanda etkili olan bir yaşam tarzı olarak görür. Ona göre din, hayatın tam ortasında yer alır ve insana yön verir. Din yalnızca camide kalmamalı, çarşıya, pazara, adliyeye, evin içine, eğitim kurumlarına, sokaklara ve toplumsal hayata da sirayet etmelidir. İbadetleri şeklen yerine getirmek yeterli değildir; bu ibadetlerin anlamı kavranmalı ve hayata geçirilmelidir. Akif, ibadetleri yerine getirirken samimi bir kalp, adaletli bir duruş, merhametli bir tutum ve toplumsal duyarlılık sergilenmesi gerektiğini vurgular.

“Doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhamı / Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam’ı” diyesi, onun din anlayışını özetler niteliktedir. Kur’an’ın esasları denince insanların aklına sadece şekilsel yasaklar gelmemeli; adalet, ahlak ve insan hakları gibi değerlerin İslam’ın temelini oluşturduğu da bilinmelidir. Akif’e göre İslam, hayatı düzenleyen, insana sorumluluk yükleyen, toplumun huzurunu ve refahını hedefleyen ilahi bir sistemdir.

Mehmet Akif’in gözünde İslam yalnızca bir inanç sistemi değil, aynı zamanda büyük bir medeniyetin de kurucusudur. O; İslam’ın, doğru anlaşıldığında toplumda var olan her türlü kötülüğü, cehaleti, tembelliği, yoksulluğu ve ahlaki çöküntüyü ortadan kaldıracak güçlü bir panzehir olduğunu söyler. Ancak ne zaman ki insanlar İslam’ın özünden kopar, yalnızca şekilsel ibadetlere odaklanır ve dinin ruhunu kaybederse, işte o zaman toplumlar çöküşe geçer, yozlaşır ve kendi kimliğini yitirir. Akif, milletin bu gerileyişini derin bir üzüntüyle izlemiş ve şiirlerinde bu durumu dile getirmiştir. “Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz!” diyerek, geçmişin ihtişamına duyduğu özlemi ve bugünün zayıf hâline karşı duyduğu hüznü ortaya koyar. Bu ifadeler onun yalnızca bir şair değil, aynı zamanda milletin acılarını derinden hisseden bir vicdan olduğunu da gösterir.

Akif’in şiirlerinde ahlak, vicdan, doğruluk ve adalet sık sık işlenen kavramlardır. Ona göre bir milletin yücelmesi ancak ahlaki değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmasıyla mümkündür. “Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır; / Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır” dizeleri, onun ahlakın temel kaynağı olarak imanı ve Allah korkusunu gördüğünü açıkça ortaya koyar. Ahlaki olmayan bir toplumun, ne kadar eğitilmiş olursa olsun, sağlam bir şekilde ayakta kalması mümkün değildir. Çünkü ahlak, bir milletin ruhudur, vicdanıdır, ortak değeridir. Bu yüzden Akif, şiirlerinde hem bireyleri hem de yöneticileri dini sadece şeklen değil, özünden anlayarak yaşamaya davet eder.

İslam, Mehmet Akif'e göre aynı zamanda bir çalışma ve üretim dinidir. Tembellik, miskinlik ve kadercilik onun gözünde dindarlıkla bağdaşmaz. Ona göre İslam aktif bir hayatı, sorumluluk almayı ve sürekli çalışmayı emreder. Müslüman, çalışkan olmalı, üretmeli ve topluma faydalı işler yapmalıdır. "Zannetme ki ecdadın asırlarca uyudu" derken, geçmişteki Müslümanların çalışkan, üretken ve gayretli olduklarını; "Müslümanlık nerede? Bizden geçmiş insanlık bile" diyerek de bugünün Müslümanlarını eleştirir. Bu eleştiriler bir aşağılama değil, bilakis bir sarsma, bir uyandırma çabasıdır. Akif, gaflet uykusuna dalmış olan halkı sarsmak ve onları gerçek din anlayışıyla buluşturmak istemektedir. Onun mısraları, insanların yüzüne bir tokat gibi çarpar ve uykudaki toplumu gerçeklerle yüzleştirir.

Safahat'ta sık işlenen bir diğer tema adalettir. Akif'e göre adalet, İslam'ın özüdür ve yönetimde adalet yoksa ne birey ne de toplum huzur bulabilir. Ona göre, bir ülkede hak ve hukuk üstün değilse, o toplumda zalimlik, baskı ve huzursuzluk kaçınılmaz olur. "Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklal" dizesi, onun hem adalet anlayışını hem de bağımsızlık ile hakkaniyeti nasıl iç içe gördüğünü gösterir. O, adaletin olmadığı yerde dine yapılan zulmün de kaçınılmaz olduğunu söyler. Dine dayandırılan bir adaletsizlik, Akif'e göre dine ihanettir. Çünkü adalet, dinin temelidir ve zulüm ne dinle ne de imanla bağdaşır. Bu nedenle, zalimin karşısında susmak da ona göre suçtur.

Akif'in şiirlerinde İslam, aynı zamanda bilinç, eğitim ve aydınlanma ile iç içedir. Dini anlamadan yaşamak, Kur'an'ı sadece yüzünden okumak ona göre gerçek iman değildir. Halkın aydınlatılması, bilgilerin doğru ve sade şekilde aktarılması onun önceliğidir. Ona göre İslam, halkın anlayacağı bir dille anlatılmalıdır. "Süleymaniye Kürsüsünde" manzumesinde dile getirdiği gibi: "Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı / Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı." Bu dizeler, onun dinî mesajı çağın anlayışıyla buluşturma çabasını gösterir.

Mehmet Akif'in din anlayışı millî bir ruhla birleşmiştir. Ona göre İslam, Türk milletinin yükselişinin temeli, bağımsızlık mücadelesinin de manevi gücüdür. "Çanakkale Şehitlerine" şiirinde görüldüğü gibi, onun için şehitlik kutsaldır, vatana hizmet en büyük ibadettir. O, İslam'ı yalnızca bireyin değil, milletin de diriliş kaynağı olarak görür.

**SAFAHAT'TAN HAREKETLE
MEHMED ÂKİF'İN İSLAM ANLAYIŞI****Giriş:**

Mehmet Akif Ersoy, 1873 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Ancak nüfusa Çanakkale'nin Bayramiç ilçesinde kayıtlı olduğu için nüfus cüzdanında doğum yeri Bayramiç olarak gözüktür. Sırasıyla Emir Buhari Mahalle Mektebi, Fatih Merkez Rüştüyesi, Mülkiye İdadisinde öğrenim görmüştür. Okul hayatına küçük yaşta başlayan Akif; Arapça, Farsça ve Fransızca'yı da küçük yaşta öğrenmiştir. 1888'de, babasını kaybettikten bir sene sonra evleri de yangında yanınca yoksul kalmışlardır. Hemen bir iş sahibi olmak isteyen Akif, Ziraat ve Baytar Mektebine kaydolmuştur. Akif, Ziraat ve Baytar Mektebinde öğrenim görürken bir yandan spora ve şiire ilgi duymaya başlamıştır. Dört senelik bir okul olan Ziraat ve Baytar Mektebinden 1893 yılında birincilikle mezun olmuştur.

Mehmet Akif Ersoy sadece dinî eğitim almamıştır. Akif, Batı'ya yönelik gelişmeleri, pozitif bilimleri ve çağdaş düşünceleri de yakından takip etmiş ve hem dinî anlamda hem Batılı anlamda zengin bir eğitim alan nadir insanlardan biri olmuştur. Bu durum Akif'in, İslam dinini dönemin durumunu ve sorunlarını ele alarak yorumlayabilmesine olanak sağlamıştır. Bu da İslam dininin donuk bir yapı olarak ele alınmasının yanlısını kapatarak İslam dininin dinamik bir düşünce sistemi olduğunun fark edilmesine yardımcı olmuştur. Aynı zamanda Akif'in pozitif bilimleri de öğrenmiş olması hurafeye dayanan dine karşı sert bir tavır sergilemesine destek olmuştur. Akif, hurafelere dayanan dinden gelen tembellik ve kaderciliğe karşı hem akli hem dinî olarak kesin kes karşısında bulunmuş, bu tarz anlayışlarla hayatı boyunca mücadele etmiştir.

Bunların yanı sıra Akif, Batı'nın kusurlarını görmezden gelerek onu yüceltememiş, medeniyetin gerçekten ne olduğunu ve nasıl medeni olunacağını eserleriyle insanlara aktarmıştır. Toplumun geri kalmışlığının sebebinin ise yanlış din anlayışına bağlı olduğunu, kurtuluşun ve gelişmenin ancak ve ancak İslam kültürü altında gerçekleşebileceğine inanmıştır.

Safahat:

Safahat, Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılmış yedi kitaptan oluşan bir külliyattır. "Safahat" kelimesi; evre, aşama, gelişme demektir ve bu isim Akif tarafından yazılmış yedi kitabın farklı dönemlerde yazılmış olduğunu vurgulamaktadır. *Safahat* kitabında bir araya gelen yedi kitap şu şekildedir:

***Safahat* (1911)**

Toplam 44 şiir içeren bu kitap, Türk toplumunun siyasi ve toplumsal sarsıntılarını ve toplumun bu sarsıntılar karşısında izlediği tutumu anlatır.

***Süleymaniye Kürsüsünde* (1912)**

Tek bir uzun manzum hikâyeden oluşan bu eser, bir vaizin ağzından ahlak, çalışkanlık ve dinî hassasiyetin öneminden bahseder.

***Hakkın Sesleri* (1913)**

Balkan Savaşı sırasında yazılan bu eser halkın düştüğü ümitsizliği ve karamsarlığı ele alır. Akif, halka sabrın, fedakârlığın ve ümidin önemini vurgular.

***Fatih Kürsüsünde* (1914)**

Bu eser; halkın cahilliğini, eskiye değer vermeyişini, doğanın güzelliklerinin önemsenmeyişini konu alır.

***Hatıralar* (1917)**

Birinci Dünya Savaşı sırasında yazılan bu eser, o dönemlerde yaşanan sefalet, ümitsizlik, karamsarlık gibi konuları ele alır. Halka bu sorunların çözümü için dini, eğitimi, sabrı öğütler.

***Asım* (1924)**

Bu kitap, eserin en uzun ve kapsamlı kısmını içerir. İdeal Türk gencini detaylarıyla açıklar. İdeal Türk genci; ahlaklı, inançlı, yardımsever, sabırlı, çalışkan, ümitli olmalıdır.

***Gölgeler* (1933)**

Akif'in daha çok içe dönük yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. Yalnızlığını, ülkenin gidişatını ve hayal kırıklığını anlatır.

Mehmet Akif Ersoy, bu şekilde yazdığı yedi farklı kitapta birbirinden farklı birçok konuya değinmiş, yalnız bu konulara değinmekle kalmamış birçok kalbe de dokunmuştur. Tüm bu yedi kitabın tek bir kitap haline getirilmesi ise 1943 yılında Mehmet Akif Ersoy'un tüm eserlerinin Latin alfabesiyle yazılarak tek bir kitapta toplanması ile olmuştur.

İstiklal Marşı dışında Akif'in yazdığı bütün şiirler *Safahat*'ta bulunmaktadır. Ancak *İstiklal Marşı*'nın eklenmesini kendisi istememiş ve "O, benim eserim değildir. O, bu milletin eseridir." diyerek *İstiklal Marşı*'nın sahibinin millet olduğunu söylemiştir.

Her bir şiirinin bile içinde onlarca duygu ve anlam barındıran şairin tüm şiirlerinin bulunduğu *Safahat*, her yaştan herkesin okuması, okuyup değerlendirmesi ve üzerine düşünmesi gereken bir kitaptır. Nitekim *Safahat*, yazılmış olduğu yıllardaki toplumun gerçeklerini bizlere aktarırken o dönemin ve daha sonraki dönemlerin muhtemel sorunlarının çözümleri hakkında bizlere nasihatler vermekte ve doğru yolu göstermektedir. Bu çözümün ve doğru yolun ancak ve ancak İslam ile olacağını bizlere aktarmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy'un İslam Anlayışı:

Mehmet Akif Ersoy, hak yolun İslam olduğunu söylemektedir. Bununla beraber hurafelerle çarpıtılmış dinin bahsedilen İslam'dan çok uzak kaldığını ve çarpıtılmış dinin insanları yalnızca geriletecek ve onlara zarar vereceğini de belirtir. İnsanların İslam'ı kendi istekleri ve keyifleri doğrultusunda çarpıtmalarından dolayı onları şu dizelerle de uyarır:

"Çalış!" dedikçe Şeriat, çalışmadın, durdun,
Onun hesâbına birçok hurâfe uydurdun!
Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!"

Akif, tüm *Safahat* boyunca insanlara doğru bir İslam anlayışını aktarmak için çabalar ve bunu birçok noktadan dile getirir. Tüm bu başlıkları tek tek ele almak gerekirse:

1) İman

Mehmet Akif Ersoy'a göre iman; sadece kalpte hissedilmiş bir inanç değil her yönden her zaman insana çalışmayı, sabretmeyi, azmetmeyi aşılayan aktif bir güçtür. İman her şeyin başı ve kaynağıdır. İman ve inanç; toplumsal, bireysel ve siyasal olarak dirilişin temelidir. İmansız bir şekilde gerçekleşebilecek bir diriliş gerçekleşemeyecek, gerçekleşse dahi tam anlamıyla bir diriliş olmayacaktır. Çünkü Mehmet Akif Ersoy'un bahsettiği iman körü körüne yalnızca kalben tasdik edilmiş bir iman değildir.

"Lâkin bu sefilân-ı beşerden kiminin, var
Kalbinde bir ümid ki encüm gibi parlar:
İmandır o cevher ki İlâhî ne büyüktür...
İmansız olan paslı yürek sinede yüktür!"

Akif, imanın kalbin onaylamasının yanı sıra vicdanın ve aklın da onaylaması gereken bir olgu olduğunu düşünür. Akif, körü körüne bağlanmaya karşıdır. O, düşünmeye teşvik eder ve tüm insanların düşünmesini, düşünerek onaylamasını ister. Bu anlayış İslam diniyle birebir örtüşmektedir.

Akif, imanın yalnızca onaylayarak da olmayacağını düşünmektedir. Çünkü İslam yalnızca kabul edilmesi gereken bir görüş değil, hayatın her anına özümsemişi gereken bir yaşayış biçimidir. İbadet yalnızca şekli değil insanın her yönüne yansımaları gereken bir ameldir. İnanç ve iman ancak ve ancak amellerle hayat bulur düşüncesindedir Akif.

İman bireysel olarak gelişimi ve dirilişi sağladığı gibi toplumsal olarak da gelişimi ve dirilişi sağlamaktadır. İman, insanları bir araya getiren ve onları tek bir kol gibi hareket edebilmelerine sebep olan bir olgudur. Akif, şiirlerinde sıklıkla buna değinmekte ve toplumu imanın gücüyle harekete geçirmeye çalışmaktadır. Aşağıdaki dizeleriyle bir milletin ancak içeriden birbirlerine düşürülerek çökertilebileceğini vurgular:

"Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;
Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez."

2) Ahlak

Mehmet Akif Ersoy'a göre ahlak imanın yapı taşıdır. Ahlak olmadan iman içi boş bir testiye

benzer adeta. Ahlak, imanı diri tuttuğu gibi aynı zamanda Müslüman Türk gencinin de yoldaşı olmalıdır.

“Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.”

3) Çalışma

Mehmet Akif Ersoy bir Müslüman'ın özellikle de bir Müslüman gencinin çalışkan olması gerektiğini vurgular. Çalışkanlık; yeni bir şeyler üretmek, var olan şeyleri geliştirmek, bulunduğu yerden birkaç adım dahi öne gidebilmek için gerekli olan en önemli şeydir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzyıllar süren ihtişamlı dönemlerinden sonra gerileme sürecine girmesinin, Batı'nın bir adım öne geçebilmesinin yegâne sebebi Batı'nın çalışmaya başlarken Müslümanların çalışmayı bırakıp tembelliğin kollarına kendilerini atmalarından kaynaklandığını düşünür Akif. Akif'in gözünde tembellik; bilgiyi, verimi, gelişmeyi yutup çiğneyen bir canavar gibidir adeta.

Akif, ilerleme için gerekli olan en önemli şeyin çalışmak olduğunu vurgular ve özellikle Müslüman Türk gencini sarıp sarmalayan tembellikle mücadele etmeye çalışır. Çünkü Akif'e göre çalışmak İslam'dan gelen ve İslam'ın emrettiği bir şey iken tembellik ise bireysel ve toplumsal çöküşün temel sebebidir. Bu yüzden bu dizelerle insanlara öğüt vermektedir:

“Atalet fitratı ahkâmına mademki isyandır;
Çalışsın, durmasın her kim ki dâvâsında insandır”

Mehmet Akif Ersoy bu yüzden Safahat'ta pek çok yerde çalışkanlığın öneminden ve insanların çalışmasının ne kadar gerekli olduğundan bahseder.

4) İlim Öğrenme

İlim öğrenmek insanın doğruyla yanlış ayırt etme becerisini kazanabilmesi için gereklidir. İlim öğrenmek, insan olduğumuzun farkına varabilmek, nerede olduğumuzu, neden –burada olduğumuzu anlamlandırabilmek için önemlidir. İlim öğrenmek önemlidir çünkü ancak ilimle, öğrenmeyle hak ile batıl ayırt edilebilir ve insan hurafelerden kurtulabilir.

Mehmet Akif Ersoy, ilim öğrenmenin yüzeysel bir şekilde yapılmasından ziyade sindirilerek, özümseyerek ve derine inerek yapılması gerektiğini düşünenlerdendir. Bu dizelerle de bunu vurgular:

“Hangi bir fende teâli edebildin, evlat
Hangi sanatta rûsûhün göze çarpar? Anlat!”

İslam dini, ilim öğrenmenin birey ve toplum için ne kadar önemli olduğunu gerek ayetlerle gerek hadislerle insanlara aktarmaktadır. Akif, bu bilgiler doğrultusunda doğru ve çarpıtılmamış bir İslam anlayışını özümseyerek şiirlerinde hadislerin ışığında nasihatler de eklemiştir.

Akif, ilim öğrenmeyi hiçbir zaman bırakmadığı gibi hiç kimsenin de bırakmamasını, ilim öğrenmenin sürdürülmesi gerektiğini düşünmüştür. Çünkü ilim öğrenmek, çalışmayla dikilmiş tohumun can suyudur. Düzenli olarak sulanamayan bir bitkinin akıbeti gibi düzenli olarak ilim öğrenmeyen insanın akıbeti de hayırlısı değildir. Bir insanı dik tutan, ona can veren en önemli şeylerden biri de kesinlikle ilimdir. Çünkü ilim hak yolun yani İslam'ın yolundan sapmayı engeller. İnsanı hurafelerle, boş şeylere çeken şeylerin önüne geçer. İşte bu yüzden Mehmet Akif Ersoy ilimi; özümseyerek, benimseyerek öğrenilmesi gereken bir temel kavram olarak görür.

Sonuç:

Mehmet Akif Ersoy, dirilişin ve gelişmenin düzgün bir İslam anlayışı ile gerçekleşebileceğine inanmış, bu yolda bütün bir ömrünü harcarken insanlara bunu anlatmıştır. *Safahat* bu konuda ders çıkarılacak, kulağa küpe olacak birbirinden değerli birçok nasihat içermektedir. Türkiye'nin gelişim için aranacak medeniyeti Batı'da değil, aksine tam olarak geçmişimizde ve ecdadımızın köklerindedir. Ders almamız gereken millet bizden olmayan dış güçler değil, atalarımız, mazlumlar, mücahitlerdir. *Safahat* hayat dersi niteliğinde bir eserdir ve bir yol göstericidir. İslam'ı ve İslam anlayışını *Safahat* aracılığıyla yani *Safahat'ı* ile Mehmet Akif Ersoy tarafından bizlerin öğrenmemiz mümkün. Yeter ki bizler öğrenmek, görmek ve uygulamak isteyelim. Yeter ki geçmişte yatan doğrulukları, toprak diyerek geçmeyelim. Yeter ki bizler ecdadımızı kimsesiz gibi yalnız bırakmayalım.

İSLAM VE TOPLUMSAL HAYAT

Mehmet Akif Ersoy, Türk milletinin manevi liderlerinden biri olarak sadece bir şair değil, aynı zamanda derin bir düşünür ve toplumun ahlaki değerlerini savunan biridir. İslam'a dair görüşlerini en iyi şekilde "Safahat" adlı eserinde ortaya koymuştur.

Akif, İslam'ı sadece bir inanç olarak değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi ve toplumsal düzenin temeli olarak görmüştür. Onun İslam anlayışı, hem bireysel hem de toplumsal sorumlulukları vurgulayan bir yaklaşımdır. Akif, dinin yalnızca ibadetler ve ritüellerden ibaret olmadığını, aynı zamanda insanın vicdanını, ahlakını ve toplumsal sorumluluklarını şekillendiren bir öğreti olduğunu savunur. Akif'in İslam anlayışında, vicdan ve adalet gibi kavramlar önemli bir yer tutar. O, İslam'ın bireysel yaşantıya dair hükümlerinin yanı sıra toplumsal düzeni sağlamak için de bir araç olduğunu düşünür. Akif, dinin insanlar arasında adaletin, eşitliğin ve barışın sağlanmasında önemli bir rol oynadığına inanır. Ona göre, insanın Allah'a karşı sorumluluğu olduğu gibi, topluma karşı da sorumlulukları vardır. Bu bağlamda, dini yalnızca kişisel bir inanç olarak görmektense toplumsal bir sorumluluk olarak kabul etmek gerektiğini vurgular.

Akif, toplumun dini yaşantısının sadece yüzeysel olmaması gerektiğini, halkın gerçek İslam'ı doğru bir şekilde öğrenmesi gerektiğini savunur. Mehmet Akif, "Safahat" adlı eserinde toplumun dini anlayışını eleştirmiştir. O dönemde halk arasında yaygın olan batıl inançlar ve hurafeler, Akif tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Akif, halkın dinî değerleri yanlış anladığını ve İslam'ın özünden sapıldığını ifade eder. Akif'in eleştirileri, halkı doğru bir dini anlayışa ve ahlaki değerlere davet etme amacını taşır. O, toplumun dinî inançlarını sadece ritüellerle sınırlı görmemiş, dinî değerlerin hayatın her alanına sirayet etmesi gerektiğini savunmuştur.

Akif'in İslam anlayışında vicdan önemli bir yer tutar. Akif, vicdanı, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir rehber kabul eder. O, vicdanın insanı doğru yola yönlendiren, adaletli ve dürüst bir yaşam sürmeye iten bir güç olduğunu savunur. Akif, toplumsal adaletsizliklere duyarsız kalan ve vicdanını kaybetmiş insanları eleştirir. İnsanın doğru bir şekilde vicdanını dinleyerek hareket etmesi gerektiğini ve bunun İslam'ın bir parçası olduğunu ifade eder. Akif, aynı zamanda toplumdaki dinî yozlaşmayı eleştirirken, dinî bilginin doğru kaynaklardan alınması gerektiğini de vurgular.

Akif, dini sadece bireysel bir inanç olarak değil, toplumun ahlaki yapısını inşa eden bir değer olarak görür. O, toplumun bozulmuş değerlerini doğru bir şekilde dinî perspektifle düzeltilmesi gerektiğini söyler.

Mehmet Akif Ersoy'un İslam anlayışı, sadece kendi dönemine değil, günümüze de ışık tutacak bir anlayış biçimidir. Akif; İslam'ın adalet, vicdan, ahlak ve toplumsal sorumluluk gibi temel değerleri üzerinde durarak dinî anlayışın kişisel değil, toplumsal bir boyutunun da olması gerektiğini savunmuştur. Onun görüşleri, yalnızca dinin doğru anlaşılmasını değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumun doğru bir yaşam sürmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Akif'in eserleri, halkı sadece dinî ritüellere katılmakla yetinmektense bu ritüellerin ardındaki anlamı kavrayarak, toplumsal barışı ve adaleti sağlamaya yönlendirmeyi hedefler. Akif'in İslam anlayışı, modern dünyanın sorunlarına da hitap eder. O, çağdaş dünyada İslam'ın doğru bir şekilde anlaşılması ve uygulanmasının önemine dikkat çeker. Günümüzde de Akif'in İslam'a bakış açısı bireysel vicdanın, toplumsal sorumluluğun ve adaletin önemli olduğunun altını çizmektedir.

SAFAHAT'IN SESSİZ ÇIĞLIĞI: MEHMET AKİF ERSOY'DA İSLAM'IN RUHU

GİRİŞ

Tanzimat'tan itibaren Osmanlı toplumunda belirginleşmeye başlayan fikir akımlarından biri olan İslamcılık, Mehmet Akif Ersoy'un şahsında en güçlü ve en derin hâliyle vücut bulur. Safahat'ın sararmış sayfalarında cami duvarlarına sıkışmamış, hayata yön veren, ahlakı ve adaleti esas alan bir İslam anlayışı saklıdır. Mehmet Akif'in "İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin!" diye haykıran sesi, aslında bir milletin yeniden dirilişini haber veren sessiz bir çığlıktır.

I. BÖLÜM: KUR'AN MERKEZLİ BİR İNANÇ DÜZENİ

Mehmet Akif'in İslam anlayışı doğrudan Kur'an'a dayanır. Ona göre İslam; geleneksel kalıplarla sınırlı, hurafelerle gölgelenmiş bir din değil, doğrudan doğruya Kur'an'dan alınan ilhamla şekillenen bir hayat nizamıdır. *Süleymaniye Kürsüsünde* şiirindeki "Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı" mısrası bu anlayışın açık bir yansımasıdır. Akif'in ideali olan "Asım'ın Nesli", aklını ve kalbini Kur'an'la besleyen, ilimle ahlakı birleştiren gençtir.

II. BÖLÜM: İSLAM VE TOPLUMSAL ADALET

Akif için İslam, yalnızca bireysel bir inanç değil, aynı zamanda toplumu dönüştüren bir adalet sistemidir. O; şiirlerinde yoksulların, işçilerin, mazlumların sesi olur. *Hasta* şiirindeki köylünün yoksulluğu ve *Köse İmam*'daki dinin istismarı, onun topluma dönük eleştirilerinin örnekleridir. "Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem" ifadesi, onun İslam ahlak temelindeki duruşunun özetidir. *Bayram* şiirinde işçinin alnı terine duyduğu saygı, İslam'ın sosyal adalet ilkesine bağlılığını gösterir.

III. BÖLÜM: MÜCADELE VE ŞEHADET RUHU

Mehmet Akif'in İslam anlayışında cihat; yalnızca savaş değil, nefisle mücadele, ahlakta sebat ve haksızlığa karşı direniştir. *İstiklal Marşı*'ndaki "Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım" dizesi bu ruhun en güçlü yansımasıdır. *Çanakkale Şehitlerine* şiirinde, şehitleri "Bedr'in aslanlarına" benzeterek hem geçmişin kahramanlık ruhunu günümüze taşır hem de İslam'ın özgürlük ve fedakârlık yönünü öne çıkarır.

IV. BÖLÜM: ZAMANIN ASIMLARI

Bugünün gençliği için Akif'in çizdiği ideal; yalnızca bilim ve teknolojiye ilerlemek değil, aynı zamanda ahlak ve vicdanla da derinleşmektir. *Safahat*'ta çizilen "Asım'ın Nesli", laboratuvarlarda çalışan, dijital dünyaya yön veren ama her işini Kur'an'ın ahlak süzgecinden geçiren bireylerdir. Akif'in "İlim, ahlak, fazilet" vurgusu, bugünün Müslüman gençliği için bir pusula olmayı sürdürmektedir.

SONUÇ

Mehmet Akif'in eserleri ve özellikle *Safahat*, İslam'ın sadece ibadet yönünü değil, hayatın tüm alanlarını kapsayan bir medeniyet anlayışını ortaya koyar. O, İslam'ı yalnızca camilerde değil, çarşıda, okulda, sokakta yaşayan bir sistem olarak görür. Bugün onun mirasını anlayabilmek ve yaşatabilmek için, *Safahat*'ı okuyarak Akif'in İslamcılık anlayışını idrak etmemiz gerekmektedir. Tıpkı Akif'in dediği gibi:

"Değil mi cephemizin sinesinde iman bir?
Sevinme bir, acı bir, gaye aynı, vicdan bir!"

Bu ses, hâlâ bize sesleniyor: "İmanın hayatla birleştiği ve Hakk'a tapan bir milletin ferdi ol."

NE DEMEK MÜSLÜMAN OLMAK?

Müslümanlık, yalnızca elleri semaya açıp dua etmek midir? Yoksa bir milletin ayağa kalkması, zulme karşı durması, ilimde ve ahlakta yükselmesi midir? Eğer din, miskinliğe ve tembelliğe sığınmak olsaydı, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir ömrünü mücadeleyle geçirir miydi? Eğer iman, yalnızca dildeki bir sözden ibaret olsaydı Bedir’de o yiğit sahabeler kılıçlarını kuşanır mıydı?

İşte tam da bu noktada kelimelerin mücahidi, vicdanımızın pusulası, hakikat aşkıyla dolu bir dava adamı Mehmet Akif Ersoy, abidevi eseri olan *Safahat*’ta büyük bir feryatla cihana haykırıyordu: İslam, sadece inanmakla oluşmaz; onurlu bir varoluş, köklü bir ahlak ve sarsılmaz bir şahsiyet gerektirir!

Akif, İslam’ı tembellik ve miskinlik olarak görenlere asla göz yumamazdı. Hani bazen “Allah’a dayandım, gerisi Allah’a kaldı” deriz ya... İşte Akif, tam da bu anlayışa şu dizeleriyle karşı çıkıyordu:

“Allah’a dayandım, diye sen çıkma yataktan...
Mana-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nadan!
Ecdadını, zannetme, asırlarca uyurdu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?”

Bu dizeleri okuduğumuzda, usta şairin ne demek istediğini daha iyi anlıyoruz. Akif, tevekkülün miskinliğin kılıfı olarak görenlere karşı çıkıyordu. Gerçek tevekkül, önce elinden geleni yapıp sonra Allah’a güvenmekti. Ecdadımız, bu toprakları kazanırken kuru kuru dua etmekle yetinmedi; ilimde deryalar aştı, sanatta şaheserler inşa etti, savaş meydanlarında kahramanlık destanları yazdı. Şayet Müslümanlık sadece duadan ibaret olsaydı, o muazzam medeniyetler kurulabilir miydi? Akif, işte bu dizeleriyle bizi uyandırıyor ve çalışmamız gerektiğini vurguluyordu. Çünkü o, Kur’an’ın temel öğretilerinden olan, “İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır.” hakikatine yürekten inanmıştı.

Müslümanlık, yalnızca ellerin semaya kalkmasıyla değil; alın teriyle ve yılmaz bir gayretle anlam kazanır. İslam, gökyüzüne bakarak beklemek değil, yeryüzünde hak ve adalet için mücadele etmektir. Mehmet Akif Ersoy için İslam, yalnızca tevekkül ve ibadetle bitmezdi, aynı zamanda adaletin yılmaz savunucusu, mazlumun sığınağı ve zalimin karşısında dimdik bir duruş sergilemekti. O, İslam’ın en büyük düşmanını zulmün karanlığı ve haksızlığın zehri olarak tanımlıyor ve bu inancını *Safahat*’ının etkileyici dizeleriyle anlatıyordu:

“Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdımı, hatta boğarım! ...
-Boğamazsın ki!
-Hiç olmazsa yanımdan kovarım.”

Akif, zulme karşı susanları sadece gözle görmedi; ruhunda yankılarını duyan bir şair olarak, sesini her fırsatta yükseltmişti. Haksızlıkları alkışlayanlara ve zalime boyun eğenlere karşı tavır, çelikten bir iradeyi sergiliyordu. Şöyle diyor ya: “Biri ecdadıma saldırdımı, hatta boğarım!” Bu sözler, Akif’in ruhunun derinliklerinden kopup gelen bir feryattı. Onun için geçmişine sahip çıkmayan, atalarının mirasına sırtını dönen bir millet, geleceğini hangi sağlam temeller üzerine inşa edebilirdi ki?

Akif'in gözünde haksızlık karşısında susmak, aslında o karanlık zulme ortak olmak demektir. Çünkü bir milletin onuru ve şerefi, ancak şanlı geçmişine sahip çıkması, atalarının mirasını koruması ve onların mücadelesini anlamasıyla mümkündür. Bu yüzden Akif'in bu dizeleri, haksızlık karşısında sessiz kalmanın ne kadar yanlış olduğunu bize her daim hatırlatıyordu.

Peki ya biz? Günümüzde haksızlığa karşı ses çıkarabiliyor muyuz? Adaletli miyiz? Çalışkan mıyız? Ahlaklı mıyız? Ne yazık ki Akif'in en büyük korkularından biri de buydu: Müslümanların dinlerini hayatın diğer alanlarından soyutlaması! Oysa İslam, hayatın her alanında yaşanmalıydı; ticaretle, yönetimde, eğitimde, sokakta... Çünkü gerçek Müslüman olmak, sadece namaz veya niyazla kısıtlanmamalıydı. Güvenilir bir tüccar, adil bir yönetici, dürüst bir birey olmak Müslümanlığın ilkelerindendi.

Bugün yüreğimizi sızlatan bir tablo var karşımızda: Akif'in arzuladığı o vasıflı Müslüman kimliği ne yazık ki kaybolmaya yüz tutuyor. Bazıları ibadetleriyle göz boyarken ahlaki değerleri hiçe sayıyor, bazıları ise İslam'ı sadece bir şekilcilikten ibaret sanıyor. İşte tam da bu durum karşısında Akif'in o acı ve keskin sitemi, mısralarında bir şimşek gibi çıkıyor:

“Müslümanlık nerde! Bizden geçmiş insanlık bile...
Âlem aldatmaksa maksad, aldanan yok, nâfile!”

Bu satırlarda Akif, biz Müslümanların dinimizin özüne layıkıyla sahip çıkamadığımızı, ilimden uzaklaştığımızı, adaleti yitirdiğimizi, cesaretimizin kırıldığını ve çalışkanlığımızı kaybettiğimizi acı bir gerçek olarak yüzümüze çarpıyordu. Ona göre İslam, sadece soyut bir inanç olmanın çok ötesinde, ilmin ışığıyla aydınlanan, adaletin mizanıyla yükselen, cesaretin gücüyle hayata geçirilen ve alın terinin bereketiyle taçlanan bir yaşam tarzı olmalıydı.

Mehmet Akif'in bizlere vermek istediği mesaj aslında çok basit; ama bir o kadar da derindi. Müslüman olmak, söylemde inanmak ile bitmiyor. Adaletli olmak, çalışkan olmak, ahlaklı yaşamak gerekiyordu. Akif, eserlerinde İslam'ı sanki bir kuyumcu inceliğiyle işlemiş, onu bir elmas gibi parlatmış, her bir ışıltısıyla hayatın en ince anlamlarına, en ulaşılmaz noktalarına dokunan bir kelimeler ehliydi. Her kelimesi, karanlık vicdan sokaklarında yolunu yitirmişlere umutla parlayan bir yıldız gibi rehberlik ediyordu. Peki biz o yıldızların aydınlattığı yolda, kaybolmaktan kurtulabiliyor muyuz?..

Akif, sadece kelimeleriyle değil, yaşadığı hayatla da bizlere örnek oluyordu. Onun İslam anlayışı gök kubbenin altında yankı bulan bir ezan gibi yüksek ve saf, denizin derinliklerinde parlayan bir inci kadar değerli ve zarifti. Bize düşen görev ise zarif bir inci gibi olan bu paha biçilemez mirası yaşatmaktır.

Peki, Akif'in o paha biçilemez mirasını omuzlamak, onu canlı tutmak ne anlama geliyor-du? Şimdi, o kutlu emaneti yaşatmak demek, sadece o eşsiz mısraları okuyup geçmek değil; bilakis onun o sarsılmaz ahlakını, o yılmaz mücadele ruhunu, o berrak ve derin İslam anlayışını kendi hayatımızın pusulası yapmak, özümüzle bütünleştirmek demektir.

Şimdi dürüstçe kendimize şu soruyu soralım: Eğer Müslümanlık sadece birkaç vakit namaz kılmaktan, senede birkaç gün oruç tutmaktan ibaret olsaydı, Akif neden bu kadar cihana haykırarak anlatmaya çalışsın? Hatta diyelim ki, her şey sadece ibadetle sınırlı kalsaydı, o zaman Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “İlim Çin'de bile gidip alınız.” der miydi?

Sonuç olarak Mehmet Akif Ersoy'un haykırdığı gerçek Müslümanlık, sadece belirli zamanlarda yapılan ibadetlerle sınırlı değildir. O, hayatın her anında, her alanında, her adımında var olan bir inançtır; dürüstlük, gayret ve adaletle şekillenen bir yaşam biçimidir.

Akif, kelimelerle değil, bir milletin kalbiyle yazan bir şairdir. O, tembelliği kader görenlere, zulme boyun eğenlere, ilim ve ahlaktan uzak olanlara karşı bir uyanışın ateşini yakmıştır.

Bugün bizlere düşen en kutlu görev, o çelikten sesin yankısında yürümek ve İslam'ı yalnızca dildeki sözle değil, özde yaşamaktır. İslam adaletin, ahlakın ve emeğin değerlerini her an taşımaktır. Akif'in mirası, köklerimize sınımsız tutunarak, kadim değerlerimize sahip çıkarak bu topraklarda asla sönmeyecek bir meşale gibi parlamaya devam edecektir!

İNSANIN FARKI

İnsan, doğanın bir parçasıdır ama aynı zamanda doğaya yön verebilen bir varlıktır. Diğer canlılarla ortak yönlerimiz olsa da, bizi farklı ve "insan" yapan bazı özelliklerimiz vardır. Bu yazıda, insanı hayvanlardan ayıran temel farklara kısa ama düşündürücü bir yolculuk yapacağız.

1. Akıl ve Düşünme Yeteneği: İnsan, düşünebilen ve düşündüğünü ifade edebilen bir varlıktır. Sadece içgüdüleriyle hareket etmez; geçmişten ders çıkarabilir, geleceği planlayabilir. Hayvanlar çevresel uyaranlara tepki verirken insan olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilir. Bu da onu bilinçli bir karar verici yapar.

2. Dil ve Anlatım: İnsan, duygularını, düşüncelerini, hayallerini ve bilgilerini dil aracılığıyla paylaşır. Hayvanlar çeşitli seslerle iletişim kurar ama soyut kavramları ifade edebilecek gelişmiş bir dile sahip değildir. İnsan ise dil yoluyla kültür oluşturur ve bunu kuşaktan kuşağa aktarabilir.

3. Ahlak ve Vicdan: İnsan, sadece neyin yapılabilir olduğunu değil, neyin "doğru" olduğunu da sorgular. Vicdanı sayesinde iyi ile kötüyü ayırma gücüne sahiptir. Hayvanlar böyle bir etik muhakeme yapmazlar; onlar doğanın kanunlarıyla yaşarlar. İnsan ise kendi kurallarını sorgulayabilir ve değiştirebilir.

4. Sanat ve Estetik Duygu: Bir kuş yuva yapar ama bunu estetik kaygıyla değil, hayatta kalmak için yapar. Oysa insan sadece işlevsel değil, güzel olanı da arar. Resim yapar, müzik besteler, şiir yazar. Sanat, insanın ruhunu dışa vurduğu en özel yollardan biridir.

5. Özgür İrade ve Sorumluluk: İnsan, ne yapacağını seçebilir ve bu seçimlerinden sorumludur. Hayvanlar içgüdüsel davranırken, insan aynı durumda farklı tercihlerde bulunabilir. Bu özgürlük, aynı zamanda sorumluluk anlamına gelir.

6. Ölümü Bilmek ve Anlam Arayışı: Hayvanlar ölümün farkında değildir, oysa insan öleceğini bilir. Bu bilgi, onu anlam arayışına götürür. Din, felsefe, bilim gibi yollarla yaşamın nedenini, amacını ve sonrasını sorgular. Bu da onu yalnızca yaşayan bir varlık değil, "anlam arayan bir varlık" haline getirir.

Sonuç olarak insan, doğanın bir çocuğudur ama aynı zamanda kendi yolunu çizen bir varlıktır. Akıyla, kalbiyle, düşleriyle... de bizi gerçekten "insan" yapan sadece farklı olmamız değil, bu farkı sorgulayabilmemizdir.

Hazırlayan:
ZEYNEP DOĞAN

DÜNYADAKİ SAVAŞLARIN SEBEBİ

Dünya bu kadar güzel bir yerken neden savaşlar var, anlamakta güçlük çekiyorum.

İnsan dediğin, hani düşünebilen, duyguları olan bir canlıydı. Peki, biz neden hâlâ birbirimize zarar verme peşindeyiz?

Aslında savaşların bir sürü sebebi var: din, siyaset, güç, toprak... Ve bazen de sadece iktidar sahiplerinin ihtirası, egosu... "Benim dediğim olacak." düşüncesi.

İnsanın içinde bitmek bilmez bir hırs var. Ve bu hırs sadece savaşta değil; sınıfta, evde ya da sokakta, herhangi bir kavgada "Ben haklıyım." demeye başladığımız andan itibaren körükleniyor. Savaşların ilk adımı da orada atılıyor zaten. Savaşlardan sonra ise geriye sadece acılar ve kayıplar kalıyor. Kimse kimin kazandığını ya da kaybettiğini önemsemiyor. Çünkü iki tarafta da hem insanlar hem hayatlar hem de umutlar eksiliyor.

Peki, bu savaşların bitmesi mümkün mü?

Dışarıdaki savaşları bitirebilmek için önce içimizdeki savaşları bitirmeliyiz. Her şeyden önce kini, nefreti, öfkeyi ve üstün olma çabamızı bir kenara bırakmalıyız. Bunların yerine konuşmak, dinlemek, uzlaşmaya çalışmak ve karşı tarafı anlamaya çabalamak gerekir. Çünkü asıl barış silah bırakıldığı zaman değil, güven ve huzur olduğu zaman başlar.

Benim içimde savaşların biteceğine dair bir umut var. Ya da belki de kendimi buna inandırıyorum. Bu, imkânsız bir hayal gibi duruyor olabilir. Ama umut etmek bile aslında bir süreçtir, bir adımdır. İnsanlar ne zaman ben-cilliği ve kendini tatmin etmeyi bırakıp karşı tarafı anlamaya çalışırsa, işte "insanlık" o zaman başlar ve bir savaş başlamadan biter.

Umuyorum ki bir gün silah sesleri değil, çocuk gülüşleri duyulur. O zamana kadar, önce biz kendi içimizdeki savaşları bitirelim ve barışa doğru yürüyelim. O zaman, belki bir sabah sessizce ve huzurla uyanırız.

ECRİN GÜLER

GÖZ KIRPAN IŞIK

Mutluluk, gökyüzüne bırakılmış bir uçurtmanın kuyruğudur, uçarken hafif, koparken sessizce can yakan. Ama hep yukarılarda, hep bakışların erişmek istediği yerde durur.

Bir nehir gibi akar bazen içinden, ama sen, ellerini kupkuru hissedersin çünkü onun dokunuşu, bedene değil, ruha işler.

Zannederler ki gülmekmiş mutluluk, oysa o, bazen gözyaşının ardından doğan ve sadece ruhu yıkayan bir iç huzurudur. Bir fırtınadan sonra dağılmış saçlarda, yağmurun ardından camda kalan izde sana göz kırpar. Ama onu tanımak için gözün değil, kalbin açık olmalı.

Mutluluk, bir sabah uyanıp içini tarifsiz bir hafiflikle dolu bulmaktır. Sebepsiz... neden yok, niyet yok. Sadece varsın. Ve bu varlık, kendiliğinden bir şükür gibi dolup taşar içine.

O, taşan bir gülüşte değil belki, ama birinin gözlerinde kendini unuttuğun o saniyede saklıdır. Bir cümlenin sonunda değil, belki bir '...'de gizlidir; söz bitmişken hâlâ titreşen duyguda.

Mutluluk, bir yerden gelen müziğin bir anlığına seni çocukluğuna taşımasıdır. Tozlu bir sandıktan çıkan eski bir mendil gibi, hatıraları sarar, ama dokunmaz canına.

Bazen yalnız yürürken gökyüzünde sana benzeyen bir buluta rastlarsın. Gü-lümsersin. Kimse görmez. Ama işte tam o an, evrenle anlaşmış gibi içinde bir şey yerli yerine oturur. İşte o: mutluluğun çekirdeği.

Mutluluk, tam anlamıyla anlatılamaz. Çünkü bir hâldir o, bir geçiş, rüzgâr gibi görünmez, ama yaprakları dans ettirir. Kelimeler yetmez ona; çünkü o bir şiirin değil, şiirin içinde bir suskunluğun adıdır.

Ve şunu unutma: O, hep büyük kapıların ardında aranır, oysa küçük aralıklardan girer içeri.

Bir dost sesinde, sana ait olduğunu unuttuğun bir melodide, soğuyan çayın buğusunda ya da bir kedi patisinin sessizliğinde gelir.

Kimi zaman gelir, oturur tam kalbinin eşiğine. Sen konuşmasan da bilir, beklemesen de bulur seni. Çünkü mutluluk, aranan değil, fark edilen bir şeydir. Ve en çok, şükredilmeyen zamanlarda incinir.

NURŞEN KARABİBER

BİR UÇURUMUN KENARINDA

İnsanlığın tek amacı, bu yaşamın ardından onlara vaat edilen cennet mi?

Bazen düşünüyorum: Ben gerçekten inanıyor muyum? Yoksa bu hayatta bir anlam arayışı içinde kaybolmamak, bu arayışın acısını ve sancısını çekmemek, ölümün korkusunu kendi içimde daha az acı verici hâle getirmek için mi inanıyormuş gibi yapıyorum?

Çoğumuz da bunu yapmıyor muyuz zaten? Neyi ne kadar biliyoruz ki? İnanıyoruz. Uyuşmuş beyinlerimizin içinde, sorgulamadan yaşıyoruz hayatı. Kaçımız; farklı bir hayatın, farklı bir toplumun içinde doğmuş olsa bugünkü düşüncelerine, bugünkü inançlarına dönmeye ya da inanmaya cesaret edebilirdi?

Bugün yaşadığımız hayat, neyi düşündüğünü bilemeyecek kadar sorgulamaktan yorulmuş bir hâle getiriyor insanın ruhunu. Ayın sonunda alacak olduğumuz maaşla tatmin ediyoruz kendimizi. Amaç ediniyoruz onu kendimize. Oysaki hepimiz birbirimizden çok farklıyız. Hepimiz farklı alanlarda yetenekliyiz, çoğumuz bunun farkında olmasa da...

Peki, neden hepimiz aynı hayatı yaşıyoruz? Neden hepimiz aynı eğitimi alıyoruz? Neden hepimiz aynı şeyi düşünmeye zorlanıyoruz?

Bilimsel bir kanıtı olmayan konularda bile doğru ve yanlış algımız var. Ama doğru neye göre doğru, yanlış neye göre yanlış? Bunu düşünüyor muyuz gerçekten? Çoğunluğun inandığı şeyi doğru varsayıyoruz. Ve bu yüzden de... Uçurumdan hep birlikte yuvarlanıyoruz.

Ama belki de mesele hiçbir zaman cennet ya da cehennem değildi. Belki de biz, kendimizden kaçmak için Tanrı'yı bahane ettik. Kutsal saydığımız varlığın sözlerini bile işimize gelmediği için değiştirmeye uğraştık. Yalnız kalmamak için kalabalıklara, korkmamak için inançlara, sorgulamamak için cevaplara sarıldık.

Oysa içimizde öyle bir boşluk vardı ki, ne dualarla doldu, ne suskunlukla sustu. Ne imanla tamamlandı, ne inkârla söndü. O boşluk... kim olduğumuzu bilmediğimiz her saniyede büyüdü. Ve bir gün... Kendi içimize gömüldük... sessiz, törensiz, hayattayken.

Mezar taşlarımız yoktu belki ama, her sabah uyanıp istemediğimiz bir hayatı yaşarken bir parçamız daha öldü.

HAYRUNNİSA GÜL YILMAZ

HER YAZILAN DOĞRU MU?

Kitap okumak çoğu zaman bize bilgi verir, hayal gücümüzü geliştirir ve dünyaya başka gözlerle bakmamızı sağlar. Ama bazen şunu fark etmiyoruz: Kitaplarda yazan her şey gerçekten doğru mu? Okurken ne kadar sorguluyoruz? İşte burada devreye "eleştirel okuma" giriyor.

Diyelim ki eline bir tarih kitabı aldın. İçinde olaylar, tarihler, kahramanlar, başarılar, yenilgiler anlatılıyor. Ama o kitabı yazan kişinin de bir bakış açısı var. Belki o yazar sadece bir tarafı yansıtmış, belki bazı olayları abartmış ya da bazı detayları bilerek atlamış. Aynı olay farklı kaynaklarda çok başka şekilde anlatılabiliyor. Bu da demek oluyor ki her yazılan doğrudur diye bir kural yok.

Romanlar da öyle. Evet, hayal ürünü ama içinde yazarın düşünceleri, değerleri, dünyaya bakışı gizli. Her karakter aslında biraz yazarın sesi gibi. Biz de bu karakterleri ve olayları okurken kendimize şu soruları sormalıyız: "Bu düşünceye katılıyor muyum?", "Başka bir bakış açısı olabilir mi?", "Yazar burada neyi savunuyor?" İşte bu şekilde okuduğumuzda

gerçek anlamda bir şeyler öğrenmeye başlıyoruz.

Eleştirel okuma, sadece kitaplarla da sınırlı değil aslında. Sosyal medyada, haberlerde hatta günlük konuşmalarda bile duyduklarımızı sorgulamamız gerekiyor. Çünkü bilgi çağında yaşıyoruz ama her bilgi doğru değil. Doğru bilgiye ulaşmak için aklımızı kullanmak, merak etmek ve sorgulamak zorundayız.

Bazen insanlar "Ama kitapta yazıyor!" deyince her şeyin doğru olduğuna inanıyor. Oysa bir yazının kitapta olması, onun doğru olduğu anlamına gelmez. Kitaplar insanlar tarafından yazılır ve insanlar da hata yapabilir, yanlış olabilir. Bu yüzden her bilgiyi süzgeçten geçirmek, karşılaştırmak ve üzerine düşünmek gerekir.

Sonuç olarak, kitaplar bize çok şey kazandırır ama onları sadece göz gezdirerek okumak yetmez. Kendi fikirlerimizi oluşturmak, doğruyu yanlıştan ayırmak istiyorsak eleştirel okuma alışkanlığını kazanmalıyız. Unutmayalım ki, her yazıya inanmak yerine, önce kendimiz düşünmeliyiz. Çünkü düşünmek, sorgulamak ve öğrenmek bizi güçlü yapar.

TUĞBA YÜCEYURT

AHLAKIN KAYNAĞI

Ahlak deyince çoğumuzun aklına hemen iyi ve kötü geliyor. Yani ne yapılırsa doğru olur, ne yapılırsa yanlış olur gibi şeyler. Ama işler o kadar da basit değil aslında. Mesela neden yalan söylemek kötü? Ya da neden birine yardım etmek iyi? Bunları kim belirliyor? Herkes için aynı mı, yoksa kişiden kişiye değişir mi? Bu tarz sorular kafayı biraz karıştırıyor ama aynı zamanda baya da merak ettiriyor.

Söyle düşünelim; küçükken hepimize bazı şeyler öğretiliyor: “Büyüklerine saygılı ol!”, “Kimseyi incitme!”... Bunları o kadar çok duyuyoruz ki, zamanla sanki beynimize kazınıyor. Ama bunların hepsi gerçekten evrensel mi? Yani dünyanın her yerinde geçerli mi? İşte orası tartışmalı. Bazen öyle davranışlar oluyor ki, bizde çok yanlış sayılan bir şey, başka bir yerde gayet normal karşılanıyor. Demek ki bazı ahlak kuralları aslında yaşadığımız yere, çevremize, alışkanlıklara göre şekilleniyor.

Yani ahlak biraz da topluma bağlı gibi. Ailemizden, okuldan, çevremizden, dizilerden, sosyal medyadan bile etkileniyoruz. Bugün sosyal medyada popüler olan bir platform, yarın “ayıp” ilan edilebiliyor. Ya da tam tersi, eskiden ayıp sayılan şeyler artık çok normal kabul ediliyor. Demek ki bazı şeyler zamanla değişiyor. O zaman şu soru geliyor akla: Madem ahlak böyle değişiyor, o zaman iyi ve kötü de değişir mi?

Bence hem evet hem hayır. Çünkü bazı şeyler var ki ne olursa olsun kötü kalıyor. Mesela haksız yere birini suçlamak gibi şeyler çoğu insana göre yanlış. Bunlar bir nevi evrensel kurallar gibi. Yani hangi ülkede, hangi zamanda olursa olsun çoğu insan bunların kötü olduğunu düşünüyor. Ama bazı şeyler de var ki duruma göre değişiyor.

İşte bu yüzden iyi ve kötü her zaman siyah-beyaz gibi net değil. Arada bir sürü gri alan var. Yani bir davranış her zaman ya tamamen doğru ya da tamamen yanlış olmayabilir. Olaylara, nedenlere, sonuçlara da bakmak lazım. Bazen iyi niyetle yapılan bir şey kötü sonuç verebilir. Ya da kötü gibi görünen bir şey, sonunda güzel bir şeye sebep olabilir. Bu yüzden insanın kendi kafasını çalıştırması, sorgulaması

çok önemli. Herkesten duyduğun şeye hemen inanmamak, kendi vicdanını dinlemek lazım.

Bazen de ahlak dediğimiz şey, sadece kurallara uymak değil. Asıl mesele, başkalarının ne hissettiğini anlayabilmek. Empati kurmak yani. Mesela okulda biri dışlanıyorsa ve sen sadece kurallara uygun davranıp “Ben bir şey yapmadım.” diyorsan bu seni iyi biri yapmaz. O kişiye bir “Nasılsın?” demek, onun yerine kendini koyabilmek, işte bu bence gerçek ahlak.

Sonuç olarak, ahlak dediğimiz şeyin tek bir kaynağı yok. Biraz çevreden, biraz aklımızdan, biraz da içimizdeki o vicdan dediğimiz şeyden geliyor. İyi ve kötü her zaman sabit değil, bazı kurallar değişebiliyor. Ama birilerini kırmamak, saygı duyarak, anlayışlı olmak gibi değerler her zaman işe yarıyor. Belki de mesele, “Bu doğru mu?” diye sormaktan çok, “Bu davranışım birine zarar verir mi? Kendim olsam ne hissederdim?” diye düşünmekte. Eğer herkes bunu yapabilse, zaten dünya çok daha güzel bir yer olurdu.

TUĞBA KÜPLÜ

KAYIPLARIMIZ KADAR KENDİMİZİZ

İnsan yalnızca kazandıklarıyla değil, aynı zamanda kaybettikleriyle de şekillenir. Hayatta yaşadığımız her acı, terk ediliş, kırılma veya eksilme, kimliğimizin bir parçası hâline gelir. Bizi sadece sevdiğimiz şeyler değil, dayanmak zorunda kaldıklarımız da tanımlar. Ve bazen kaybettığımız parçalar, kim olduğumuzu anlamamızda en güçlü aynaya dönüşür.

"Hayatın amacı, varoluş nedenimiz nedir?" sorusu hepimizin aklını karıştırmıştır. Bu, felsefenin en derin ve eski sorularından biridir. Özellikle Sartre'nin önemli bulgular sunduğu varoluşçuluk felsefesinde bu tür sorulara sıkça rastlarız. Bu sorunun kesin ve net bir cevabı olamaz; kimisi kişisel anlam arayışı içinde varoluş amacını bulurken kimisi dinî perspektiflere göre varoluş amacını bulma yolculuğuna çıkar. Kişiden kişiye çokça farklılıklar gösteren bu derin felsefe sorusu, insanın neye inandığına, nasıl bir hayat yaşamak istediğine bağlı olabilir.

Peki, hayat nedir?

Hayat bazen midenizde uçuşan kelebeklerdir, her şey kötüyken bile iyiyi bulabildiğiniz yerdir. Mutluluğu gelecekte aramamız, kendimizi bağımsız varlıklar olarak görmemiz en yanlış bakış açılarımızdır. Zira mutluluğu bulmak bizim elimizdedir. Hepimiz sonsuz bir bütünün küçücük parçalarından ibaretiz. Yani belki de hayatın amacı, bu bütün içinde kendi yerimizi bulmak; sevmek, hissetmek ve bir iz bırakmaktır.

Ama acaba bu bütün nereye gidiyor? Ve biz o yolda gerçekten var mıyız, yoksa sadece yürüyor muyuz? Belki de hayat amacımız önceden bir güç tarafından belirlenmiştir ve biz dünyaya onu bulmak için gelmişizdir, ya da hayat amacımızı bulmak bizim elimizdedir. Bu kişiden kişiye değişir.

Hayatımızı hep "eninde sonunda" diyerek geçiştirdiğimizin farkında mıyız? Belirli bir yaşa geldiğimizde bir şeylerin anlam kazanacağını düşünüp bekleriz, büyüdüğümüz zaman hayatla ilgili bulmacaları

çözeceğimize inanırız, yine bekleriz. Büyüdüğümüz zaman fark ederiz ki küçükken sahip olduğumuz parçaları da kaybetmişiz. Biz büyüdükçe hayat da bizimle beraber büyür. Büyümek, anlamak demektir ve anlamak büyük bir yükür.

Bu hayatta mutlu olmanın yolu, her zaman iyi hissetmeyi beklemek yerine kötü şeylerin içindeki iyilik kırıntılarını bulabilmektedir belki de.

Kişisel fikrim: Her canlının bir amacı vardır. Mesela henüz doğmamış bir canlıyı "amaçsız" olarak adlandırırken onun doğacak olmasının bile bir amaç olduğunu neden görmüyoruz?

Hayatımıza girmiş insanlar, yaşadığımız anılar ve acılar, hepsi bizi biz yapan şeylerdir ve bunlar bizim hayat amacımızı bulma konusunda bize yol gösterir. Özellikle tecrübelerimiz... Tecrübelerimiz hep bizimledir. Tecrübe, kalpte kalan yara izidir. Geçmiş gibi görünse de hep bizimledir, bize yol gösterir.

Kesin ve net bir cevap bulamayacağımızı bildiğimiz hâlde bir amaç arayışında olmaktan vazgeçip hayatı her gün yeniden öğrenmeye çalışırsak belki de gerçek mutluluğa ulaşmış oluruz.

Hayatın amacını öğrenmek için girdiğimiz anlam arayışında büyürüz, kaybederiz, düşeriz, kalkarız ve bu yolda hep tecrübe ediniriz. Tecrübelerimiz, bize kim olduğumuzu ve neleri aştığımızı hatırlatmak için bizimledir.

Zaman geçer, biz büyürüz ve büyürken eksiliriz. Ama belki de kaybettiklerimiz değil, aradıklarımız hayatımıza anlam katar.

ÜLKÜNAZ HIÇDURMAZ

YARALAR VE YARINLAR

Eskinin izleri duruyor hâlâ
Kırık bir aynada bakıyor yüzüme zaman
Acı sessizce konuşuyor gecelerde
Ama artık öğrendim:
Yarayı sarmak geleceğe yol açmaktır.

Önümüzdeki yıllar
Güzelliklerle dolu bir bahar gibi uzanıyor
önümde
Her sabah yeni bir umutla uyanmak
Güneşi içime çekmek istiyorum.

Bir nefes daha
Bir tebessüm daha...
Her anı dolu dolu yaşamalı
Geçip giden zamanın
Kalbimize iz bıraktığına şükretmeli

Çünkü hayat
Geçmişin gölgesinde değil
Geleceğin ışığında anlam kazanır.

AZRA TEMİZYÜREK

YOL AYRIMINDA BİR AN

Hayat bir yolculuk, uzun ve ince
Çoğu kez karşımızda bir bilmece.
Bir kavşakta dururuz, düşünceli bir an
Hangi yöne gitsek, hangi yoldan?

Sağımızda umut, solumuzda korku
Gönlümüz çeker bizi, farklı bir duygu.
Tercih vakti, yollar bir paradoks gibi
Biri tanıdık gelir, diğeri yeni.

Belki bir dönemeç, belki bir başlangıç
Her seçim bir kader, bir yeni amaç.
Cesaret ister bazen yeni bir rota
Bırakmak gerekir eskide bir nokta.

Yürürüz birini, kalbimizde soru,
Acaba doğru mu yaptım bu yolu?
Ama bilmeliyiz, her yol bir deneyim
Her ayrılık getirir yeni bir mevsim.

Önemli olan gitmek, durmamak yolda
Belki de en güzel manzara, bir sonraki kolda.
Yol ayrımlarıdır bizi büyüten
Hayatın anlamını derinden öğreten.

DUHA ALMASHAD

“BÜTÜN KİTAPLAR BİR KİTABI ANLAMAK İÇİN OKUNUR”

Delikanlı Hayat: Hoş geldiniz hocam, dergimizin 14. sayısında sizinle röportaj yapmak istedik. Bize kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

Hayrullah Hoca: 1976 yılında Sakarya'nın Akyazı ilçesinde doğdum. İlkokulu köyümde, ortaokul ve liseyi ilçemde okudum. 1994 yılında Muğla Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünü kazandım. 1998 yılında aynı bölümden mezun oldum. Mezun olduğum yıl öğretmenliğe başladım. İki hafta sonra öğretmenlikten istifa ettim ve bir vakıf tarafından Tataristan'a öğretmen olarak görev yapmak üzere gönderildim. Lehçeler Bölümü mezunu olduğum için kendimi birçok açıdan geliştirmek, o coğrafyayı tanımak başta gelen amaçlarımdı.

Tataristan'da -Rusya'ya bağlı bir özerk cumhuriyet- bir yıl öğretmenlik yaptım. Sonra tekrar Türkiye'ye döndüm ve öğretmenliğe başladım. Ayrıca 2000 yılında Sakarya Üniversitesinde yüksek lisansa başladım. Bugüne kadar öğretmenliğe hiç ara vermedim. Çalıştığım şehirler: Sakarya, Hakkâri, Düzce ve Bursa.

Delikanlı Hayat: Edebiyat bir çağrı mıdır yoksa kaçış mı? Bir yazar yazarken insanlara neyin çağrısını yapar?

Hayrullah Hoca: Hızlı bir geçiş oldu... Dönemine göre edebiyatın işlevi değişebilir, bunun için de zaten birçok sanat görüşü, sanat tanımı var. Bir tanesi şöyleydi: “İnsan bu dünyadan şikâyetçidir.” Yani yaşadığı çağdan, zamandan. Neredeyse dünya tarihinin her döneminde zamandan şikâyet ve geçmişe özlem görürsünüz. O sanat tanımı şöyle devam ediyordu: “Dünyadan şikâyet eden insan sanat eserleri aracılığıyla kendine idealize ettiği dünyayı kurar.”

Bunu bazı eserlerde ete kemiğe bürünmüş yani somut bir şekilde de görüyoruz aslında: Mesela Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanında Samim'in bir Simeran-ya'sı vardır ve orada trafik ışıkları olmayacaktır... Anti parantez, kanaatimce, *Yalnızız* romanı, Peyami Safa'nın en iyi romanıdır. Bir başka örnek Mehmet Akif Ersoy'un *Asımın Nesli metaforudur*. Sezai Karakoç'un “yedinci oğul”u da böyledir.

Daha iyiye, daha güzele ulaşmanın hayali birçok edebiyat-sanat eserinde karşımıza çıkabilir. İlla soruya doğrudan cevap verirse: Hem çağrıdır sanat- edebiyat hem kaçış.

Delikanlı Hayat: Hayatın anlamını roman satırlarında aramak edebî bir çaba mıdır yoksa çaresiz bir arayış mı? Okurun edebî metindeki anlam beklentisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hayrullah Hoca: Romanlarda insan kendinden bir şeyler bulabilir. Koca bir romanda mutlaka bir kahramanın bir sahnesi kendine tanıdık gelir. Bazen bir kahramanla özdeşleşebilir. Mesela; *Kürk Mantolu Madonna*'nın *Raif'i* olur, *Raskolnikov* olabilir, *İvan İlyiç* olur, *Turgut Özbek* olur vs.

Malum olduğu üzere Stendhal, “Roman uzun bir yol boyunca gezdirilen ayanadır.” demiştir. Romanlara ilginin bir başka sebebi de, kanaatimce, “Başkalarının hayatına duyulan meraktır.”

Bu sebeple roman en çok okunan edebî türdür ve okur onda kendiyile ilgili, hayata dair birçok şey bulur.

Delikanlı Hayat: Niçin kitap okumalıyız?

Hayrullah Hoca: Bu soruyu şahsi gayeme göre cevaplayayım: Şöyle bir cümle var: “Bütün kitaplar bir kitabı anlamak için okunur.” O kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Başka bir kitaba da değineyim: (Rahmetli Ali İzzetbegoviç'in) *Doğu Batı Arasında İslam*. Aliya bu

eserinde dünyada topu topu üç düşünceden söz edilebileceğini söylüyor. Bunlar; materyalist düşünce, ruhani düşünce ve İslam'dır. Materyalist düşünce öteki dünyayı görmezden gelir, sadece bu dünyadan söz eder. Aliya ruhani düşünce ile Hristiyanlığı kast eder. Bu dünyada her şey boştur, her şey öteki dünya içindir. Ayrıca din sadece kiliseye hapsedilmiş durumdadır. İslam ise ayırım yapmaz. Öteki dünya vardır ama din öncelikle bu dünyada işe yarayacak bir şeydir İslam'a göre. Çünkü İslam insanın fitratına uygun olandır. Üçüncü yoldur. Bu anlamda bir nevi ortada bir yerde durur yani ne Hristiyanlığın görmezden geldiği bu dünyayı görmezden gelir ne de materyalistlerin görmezden geldiği öteki dünyayı görmezden gelir. Onların ayırdığı bu iki şeyi birleştirir.

Bunun için de Aliya İzzetbegoviç; “*Bu dünyada iyi ve güzel ne varsa onun diğer adı İslam'dır.*” der. Açıkçası ben de böyle düşünüyorum. İslam tarihi içerisinde farklı dinlerden gelen, birilerinin işine gelen, dinin özünde olmayan çok şey yaşanan İslam'a girmiş durumda; onun için bu söylediklerim size çok garip gelebilir. Mesela ırkçılık dünyada büyük bir problem değil mi? Hucurat suresinde; “*Biz sizi kavim kavim yarattık tanışıp kaynaşasınız diye.*” diyor Rabb'imiz ve devamını da şöyle bağlıyor: “*Üstünlük takvada.*” Yani her daim Allah'ı görüyormuşçasına doğru davranmakta, iyilik yapmakta... Bunu anlayıp hayatımıza tatbik edebilseydik şimdi dünya ırkçılıktan mustarip olur muydu?

Veya dünyada farklı yerlerde insanların dilleri yasaklanıyor değil mi? Bu dili var eden kim? Allah. Bir dili yasaklamak Allah'ın kaderine karşı çıkmak olmaz mı? Bir dil öldüğü zaman bir kültür ölmez mi? Bu örnekler çoğaltılabilir. Benim gördüğüm kadarıyla İslam özgürleştiren bir dindir. Kısıtlayan, yok eden bir din değildir. Onun yasakları toplumda sorun çıkaracak şeylerdir.

Dolayısıyla okumak ve yazmak benim için bir hakikat yolculuğudur. (Kendime göre cevaplayayım demiştin soruyu.) Okumak; kendini, insanı, tabiatı, Allah'ı tanımak; insana, tabiata faydalı olmak için suurlanma çabasıdır benim için.

Delikanlı Hayat: Öğrencilerin yazdığı yazılarda neyi merak edersiniz? Anlatılan düşünceyi mi, yazarın iç dünyasını mı?

Hayrullah Hoca: Hepsini yani hem estetik hem muhteva önemli. Estetik açıdan önemli, “Vaay, ne güzel ifade etmiş!” diyorum bazen. Yıllar önce “*Yazı Atolyesi*” adlı 25 sayı çıkan dergimizde bir öğrencim şöyle bir şey yazmıştı bir şiirinde: “*Mutluluklara içim gidiyor.*” Bu mısra beni çok etkilemişti. Mutsuzluk veya mutluluk özlemi bu kadar güzel anlatılabilir diye düşünmüştüm. Muhteva; ne yazdığı, ne söylediği de önemli elbette yazının. Yani demem o ki, hepsi önemli. En önemlisi de yazmaları, buna teşebbüs etmeleri. Şöyle bir motto var: “Konusabilen herkes yazabilir, yazamayanlar nasıl yazacağını bilmiyorlardır.”

Delikanlı Hayat: Bir insan edebiyata, yazmaya ne zaman ihtiyaç duyar? Savaşta mı, barışta mı yoksa yalnızlıkta mı?

Hayrullah Hoca: İnsan sanata her zaman ihtiyaç duyar. Dünyada farklı coğrafyalarındaki diktatörlüklerde insanlar düşüncelerini semboller üzerinden de olsa yine ifade etmişlerdir. Özgürlük düşüncesini güvercin sembolüyle vermişlerdir mesela.

Diğer taraftan tarihin her döneminde insan hep güzeli arama peşinde olmuştur. Galiba bu da fitratımızla

alakalı bir şeydir. Bunun kaynağı da muhtemelen canımızda taşıdığımız Tanrı soluğudur. Kur'an-ı Kerim'de yaratılış bahsinde insana kendi nefesinden ülediğini söyler Allah. Aynaya niçin bakıyorsak, midemizde birbirine karışacak salatayı neden süsleyip servi ediyorsak aynı gerekçelerle edebiyatla (genel anlamda güzel sanatlar) da ilgileniyoruz.

Delikanlı Hayat: Öyleyse sanatın ruhumuzun gıdası olduğunu ve sanatseverlerde derin izler bıraktığını söyleyebiliriz. Peki bununla bağlantılı olarak edebi eserler kaderimizi değiştirebilir mi sizce?

Hayrullah Hoca: Yani bu biraz iddialı olur. Edebi eserler toplumları mutlaka etkiler. Ama bir insanın hayatını değiştirir iddiası ciddi bir iddiadır. Şunu söyleyebiliriz ama: İnsanların hayatlarında böyle kilometre taşları olan kitaplar olabilir.

Delikanlı Hayat: Sanat çoğu zaman acıyı anlatır, değil mi hocam?

Hayrullah Hoca: Evet, sanat genelde acıyı ve sıra dışı olanı anlatır. Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanında geçen bir örnek var: "Mehmet Bey ve Hatice Hanım akşam evde oturdular, televizyon izlediler, çekirdek çitlendiler." Anlatıcı bu sahne için der ki: "Bu bir sanat eserinin konusu olamaz. Çünkü burada hiçbir sıra dışılık yok." Sanat, herkesin yaşadığı sıradan olayları değil; ilginç, etkileyici, sarsıcı olanı anlatır. Ve doğrudur, acı sanatı besler.

Delikanlı Hayat: Hocam, siz I. Meclis konuşmalarını incelediniz. O dönemin siyaset diliyle bugünkü arasında ne gibi farklar var?

Hayrullah Hoca: Bugünkü insanlar o dönemdeki mantık örgüsünü anlamakta zorlanabilir. O insanların "hakikat"e verdikleri değeri, hakşinaslıklarını vurgulamam abartılı gelebilir belki. Okumak lazım... Aynı şekilde o dönemin insanları da bugünkü konuşmaları duysa çok şaşırırlardı kanaatimce. Farklı bakış açıları, farklı ifade tarzları var.

Delikanlı Hayat: Günümüz edebiyatının, eskisi gibi toplumu etkileme gücü kaldı mı sizce?

Hayrullah Hoca: Sanmıyorum. Dünya artık başka bir yöne akıyor. Edebiyatın eskisi kadar merkezi bir etkisi yok toplum üzerinde. Günümüzün en yaygın ve önemli sorusu şu: Nasıl daha çok para kazanabilirim? Edebiyat da para etmediğine göre...

Delikanlı Hayat: Konuşmalarınızdan bir kader anlayışınız olduğunu hissediyorum. Hayatta "Bu benim çabamla değil, kaderin bir oyunu." dediğiniz anlar oldu mu?

Hayrullah Hoca: Yanlış anlamışsınız. Hele ki "kaderci" gibi bir şey anlamışsanız onunla hiç ilgim yoktur.

Benim anladığıma göre kader, hayatta değiştiremeyeceğimiz şeylerdir: doğduğumuz coğrafya, anne-babamız, cinsiyetimiz, kavmimiz, ölümümüz... Bunlar çok sınırlıdır. İnsan iradesi ve çabası ise çok daha geniş bir alanı kapsar. Belirleyemediğimiz bu sınırlı özelliklerimiz ne övünç kaynağı olabilir ne de utanılacak bir şey. Ayrıca bunlar üzerimizde bir sorumluluk alanı da oluşturmaz.

"Kader" dediğimiz, doğarken kucağımızda bulduğumuz bu hasletlerle insan barışık olmalıdır. Keşke şöyle değil de böyle doğsaydım demek anlamsızdır. Kendimizde bulduklarımızı kabullenmezsek huzurlu olamayız. Diğer bir açıdan bunlardan şikayet etmek bunların belirleyicisine yani Allah'a da bir isyan olur kanaatindeyim.

Delikanlı Hayat: Servetifünun yazarlarının "saraydan kaçtığı" söyleniyor.

Hayrullah Hoca: Saraydan kaçmak değil de o dönemin

min yönetiminden rahatsızlardı dersek daha doğru olur. Onlardaki uzak diyarlara gitme hayali, aslında bir kaçış değil, bir özgürlük arayışıdır. Bu arayış onların sanatına da yansdı. Yani yaşadıkları ortam sanatlarını doğrudan etkiledi.

Delikanlı Hayat: Namık Kemal'in özgürlük tutkusu, Ziya Paşa'nın ikilemleri, Tevfik Fikret'in geleceğe olan inancı... Bu yazarların hayatları bugünkü gençlere ne söylüyor sizce?

Hayrullah Hoca: En büyük mesajları idealistlikleri. Doğru ya da yanlış, önemli olan o idealaller uğruna çaba göstermeleriydi. Osmanlı'nın yıkılma sürecinde onların fikirleri topluma yön verdi. Bu cesaret örnek alınmalı.

Delikanlı Hayat: Hocam kitaplarınızdan bahseder misiniz bize?

Hayrullah Hoca: İlk kitabım bir ders kitabıydı. Kadim dostum, edebiyat öğretmeni Ekrem Polat'la "Dokuzuncu Sınıf Edebiyat Defteri" kitabını yazmıştık. Yanılmıyorsam yıl 2011. daha sonra 2018 yılında "Bir'in Adam'ı" isimli öykü kitabım yayımlandı.

Pandemi döneminde birlikte dergi çıkardığımız kıymetli bir ağabeyimizi, edebiyat öğretmeni Halil Mert'i kaybettik. Onun anısını yaşatmak için, ailesinin de izni ve yardımıyla "İzler" isimli Halil Mert'in şiir ve yazılarından oluşan kitabı yayımladık arkadaşlarla. Önceki okulunda öğrencilerimin yazılarından ve Âkif'in vatan-kahramanlık eserlerinden oluşan "Millî Mücadele'nin Manevi Kahramanı Mehmed Âkif" kitabını yayımladım.

2023'ün Aralık ayında Türkiye'de (bildiğimiz kadarıyla) alanında ilk ve henüz tek olan "eser söyleşi" kitabımız (Metin Önal Mengüşoğlu ile birlikte) dört cilt halinde yayımlandı: *1-Diken Üstünde Bir Hayat, 2-Şehirdeki Haberci Bendim, 3-Düşüncenin Has Odasında, 4-Kültür-Edebiyat ve Siyaset*. Son olarak bu yıl nisan ayında "Ali Şükrü Bey Cinayeti Faili Meçhul mü, Faili Malum mu?" kitabım yayımlandı. Bu bir yakın tarih kitabı.

Delikanlı Hayat: Dergiler çıkardığınızı da biliyoruz. Dergicilik mazinizden de bahsedebilir misiniz?

Hayrullah Hoca: İlk dergi denememiz üniversitedeydi ama o zamanlar hayal olarak kaldı. Fakülte sekreterliği izin vermemişti. 2.000 yılında Sakarya'da "Irmak" adında bir dergiyle tanıştım, yazılar verdim, temsilciliğini yaptım. 2002'de öğrencilerimle "Güldeste" isimli bir okul dergisi çıkardık. Daha sonra 2008'de öğretmen arkadaşlarla "Yazı Atolyesi" adında bir dergi çıkardık, 8 yıl sürdü, 25 sayı. Ulusal çapta bir dergiydi. Gittiğim her okulda farklı biçimlerde bunu sürdürdüm. Çalıştığım bir önceki okulda bir sınıfı birlikte, tabiri caizse okulun "itilmiş kakılmış" sınıfıyla, gazete çıkardık. Bu okula geldiğimde yine elimizdeki yayını çıkarmaya başladık.

Delikanlı Hayat: Peki neden *Delikanlı Hayat*?

Hayrullah Hoca: Bu isim benim fikrim. Kırk dokuz yaşındayım. Çocukluğumdan bugüne kadar insanların çoğunun, değişik sebeplerle, karnından konuştuğuna şahit oldum. Aslında genellikle durum şu: Kral çıplak geziyor, kimse kralı ayıplamıyor. Üstelik kral çıplak dediğinizde siz ayıplanıyorsunuz ya da suçlanıyorsunuz. Daha gerçekçi, daha özgürlükçü bir hayatımız olmalı diye düşünüyorum. "Delikanlılık" bir Anadolu tabiridir. "Delikanlı Hayat" bu Anadolu tabirinden mülhem, bir hayali yansıtır yani.

Delikanlı Hayat: Hocam konuk olduğunuz için çok teşekkür ederiz.

Hayrullah Hoca: Ben teşekkür ederim, birlikte nice sayılara inşallah.

ÂKİF'İN MISRALARINDA DİLE GELEN “İSLAM” ANLAYIŞI

“(...)

Hani, milliyyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyyetine.
“Arnavutluk” ne demek? Var mı Şeriat'te yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri!
Arab'ın Türk'e; Laz'ın Çerkes'e yâhud Kürd'e;
Acem'in Çinli'ye rûchânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlıkta 'anâsır' mı olurmuş? Ne gezer!
Fikr-i kavmiyyeti tel'in ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!

(...)”

“Medresen var mı senin? Bence o çoktan yürüdü.
Hadi göster bakayım şimdi de İbnü'r-Rüşd'ü?
İbn-i Sînâniye yok? Nerde Gazâlî görelim?
Hani Seyyid gibi, Râzî gibi üç beş âlim?
En büyük fazılınız: Bunların asarından,
Belki on şerhe bakıp, bir kuru ma'nâ çıkaran,
Yedi yüz yıllık eserlerle bu dinin hâlâ,
İhtiyâcâtını kabil mi telafi? Asla!
Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı,
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâm'ı.”

“Yıllar geçiyor ki, ya Muhammed,
Aylar bize hep muharrem oldu!
Akşam ne güneşli bir geceydi...
Eyvah, o da leyl-i matem oldu!
Âlem bugün üç yüz elli milyon
Mazluma yaman bir âlem oldu!
Çiğnendi harîm-i pâki ser'in;
Namusa yabancı mahrem oldu!
Beyninde öten çanın sesinden
Binlerce minare ebkem oldu.
Allah için, ey Nebiyy-i ma'sûm,
İslâm'ı bırakma böyle bîkes,
İslâm'ı bırakma böyle mazlum.”

“Kadermiş!” Öyle mi? Hâşâ, bu söz değil doğru;
Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.
Taleb nasılsa, tabii, netice öyle çıkar,
Meşîyyetin sana zulmetmek ihtimâli mi var?
“Çalış!” dedikçe Şeriat, çalışmadın, durdun,
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
Sonunda bir de “tevekkül “ sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!

(...)

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O;
Levazımın bitivermiş, değil mi? Ekleyen O!
Çıkıp kumandası altında ordu ordu melek;
Senin hesabına küffarı hâk-sâr edecek!
Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin:
“Yetiş!” de, kendisi gelsin, ya Hızır'ı göndersin!
Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak;
Şifa hazinesi derhal oluk oluk akacak.
Demek ki: Her şeyin Allah... Yanaşman, ırgadın O;
Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O;
Vekil-i harcın O; kâhyân, müdür-i veznen O;
Alış seninse de, mes'ûl olan veriştin O;
Denizde cenk olacakmış... Gemin O, kaptanın O;
Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O;
Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O;
Tabîb-i aile, eczacı... Hepsi hâsılı O.

Ya sen nesin? Mütevekkil! Yutulmaz artık bu!
Biraz da saygı gerektir... Ne saygısızlık bu?
Hudâ'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ.

(...)”

“Lafzı muhkem, yalnız anlaşılan, Kur'an'ın;
Çünkü kaydında değil hiçbirimiz mananın;
Ya açar Nazm-ı Celil'in, bakarız yaprağına;
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin;
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!”

Ahmed ALOŞ-Ayşe ÜZELGE-Ecrin GÜLER-Betül Hazal TAŞKÖMÜR-Eslem SOBACI-Hayrunnisa Gül
YILMAZ-Melek KEKİK-Tuğba KÜPLÜ-Tuğba YÜCEYURT-Ülkünaz HİÇDURMAZ-Zehra Nur AYDIN-Zeynep
BATURSOY-Zeynep DOĞAN-Zeynep Sema ÇETİN

(ve) Hayrullah Hoca'mız